

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Лисюк В. М. Ефективність товарного ринку – відтворювальний підхід до визначення та вимірювання / В. М. Лисюк // Економічні інновації: Зб. наук. праць. – Одеса : ППРЕД НАН України, 2014. – Вип. 56. – С. 150-157.
7. Ринки реального сектора економіки України: структурно-інституціональний аналіз / За ред. В. О. Точиліна; НАН України; Ін-т екон. та прогн. – К. : Фенікс, 2009. – 640 с.
8. Кваша С. М. Економічне обґрунтування програми виробництва зерна пшениці в Україні / С. М. Кваша, М. М. Ільчук, І. А. Коновал // Економіка АПК. – 2013. – №3. – С. 16 – 24.
9. Нікішина О. В. Методичні засади критеріальної оцінки відтворювальних процесів на інтегрованому зерновому ринку України / О. В. Нікішина // Економіка: реалії часу. – 2014. – №2 (12). – С.139-149.
10. Ринок зерна: порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України *acquis communautaire* Європейського Союзу. Міністерство юстиції України: Департамент з питань адаптації законодавства. – К., 2009. – 115 с.
11. Франченко Л. О. Вирощування твердої пшениці в Україні – крок до поліпшення її конкурентоспроможності на світовому ринку / Л. О. Франченко // Електронне видання «Ефективна економіка». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/>
12. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2012 рік : Статистичний бюлетень / Відп. за випуск О. М. Прокопенко. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 88 с.
13. Паламарчук А. І. Методи і результати селекції твердої озимої пшениці для умов Степу та Лісостепу України / А. І. Паламарчук // Посібник українського хлібороба. – 2012. – Т. 2. – С. 168-171.
14. Зализко В. Д. Влияние агрохолдинизации сельскохозяйственных предприятий на социально-экономическое развитие сельских территорий / В. Д. Зализко // Экономика Украины. – 2013. – №6. – 71-77.
15. Положення про Аграрний фонд. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України №543 Від 06 липня 2005 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/543-2005>.
16. Про порядок використання у 2008 році коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки виробництва продукції рослинництва. Постанова Кабінету Міністрів України №86 від 22 лютого 2008 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>
17. Лисситса А. Единая аграрная политика Европейского союза – путь становления и принципы функционирования / А. Лисситса, О. Лука, Т. Гагалюк, С. Кваша. – Институт аграрного развития в странах Центральной и Восточной Европы (ИАМО), г. Галле, Германия. 2006. – 57 с.
18. Про державний бюджет України на 2014 рік. Закон України №719-VII від 16.01.2014 р. Додаток № 3 «Розподіл видатків державного бюджету України на 2014 рік». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/719-18>.

УДК 338.51.01:330.75.8

САМОФАТОВА В.А., канд. екон. наук, доцент, ФАЛЮТА Г.І., магістрант
Одеська національна академія харчових технологій

АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ РИБОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

В статті висвітлений сучасний стан рибопереробної галузі України та визначені тенденції її розвитку. Відмічено, що для зростання конкурентних можливостей вітчизняних рибопереробних підприємств необхідно вкладати значні інвестиції у підтримання риболовецького флоту у належному стані та розвиток вітчизняної аквакультури.

Ключові слова: рибопереробна галузь, сировинна база, інвестування, інноваційні технології

In the article the current state of fish processing industry of Ukraine and the tendencies of its development. It is noted that the growth of competitive capabilities of domestic fish processing enterprises need to invest a substantial investment in the maintenance of the fishing fleet in good condition and the development of national aquaculture.

Keywords: fish processing industry, raw materials, investment, innovation technologies

Вступ. Риба і рибопродукти — цінний і часто незамінний продукт харчування, що забезпечує потребу людини, насамперед, у білках тваринного походження, широко гаму вітамінів, різноманіття мікроелементів та біологічно активних речовин.

Фізіологічно обґрунтована норма споживання риби і рибопродуктів в Україні — 20 кг, в тому числі живої та свіжої риби — 5-6 кг на рік. З огляду на це, річне споживання риби та рибопродуктів повинно становити понад 1 млн. т, в тому числі живої та свіжої риби 300 тис. т. Розрахунки свідчать: зазна-

чену кількість риби можна виростити на місцях у власних водоймах і таким чином повністю забезпечити потреби свого населення в цій продукції.

У світовому масштабі попит на рибу та морепродукти з року в рік зростає, особливо в промислово розвинених країнах. Державам, що розвиваються, така тенденція приносить збільшення надходжень від реалізації та сприяє створенню нових робочих місць. Наразі в секторі рибного господарства постійно працюють майже 45 млн. осіб [11]. Проте рентабельність рибного виробництва скорочується у зв'язку з постійно зростаючими витратами, необхідними для вилову риби, та особливо через виснаження морських рибних запасів.

Перспективам розвитку вітчизняного ринку риби і рибопродукції присвячені роботи П.Т. Саблука, П.П. Борщевського, М.С. Сташишена, С.І. Алімова, О.В. Загороднюк [5], А.В. Захарчук [6], О.С. Курганської [7] та інших вчених.

Постановка завдання. Метою даної статті є пошук нових важелів підвищення конкурентоспроможності продукції рибопереробної галузі за рахунок кращого використання власних сировинних ресурсів та впровадження інноваційних технологій переробки.

Результати. Сучасний стан рибної галузі та природних водойм України вкрай незадовільний. Однією з найбільш гострих проблем є нестача сировини.

На початку 90-х років Україна мала в своєму розпорядженні потужну виробничу базу в галузі рибного господарства: сучасний чисельний океанічний флот, рибопереробні заводи, промисел Азово-Чорноморського басейну, рибокомбінати, вилов риби у внутрішніх водоймах Дніпровського каскаду водосховищ [3].

Цей потенціал забезпечував виробництво більш ніж 1 млн. тонн рибної продукції, що дозволяло забезпечувати не лише продовольчу безпеку держави, але й мінімальну норму споживання рибної продукції для людини – біля 20 кг на рік за рекомендацією ВОЗ.

При цьому рибний ринок України складався з 95 % національного виробника і лише 5 % перепало на імпорту рибну продукцію.

Сьогодні на ринку риби та морепродуктів України частка вітчизняного вилову становить незначну частину, показуючи щорічну тенденцію до зниження. Це, в першу чергу, пов'язано зі старінням рибпромислового флоту, а також з відсутністю адекватного фінансування галузі. Як відзначають фахівці, середній вік українських суден складає більше 20 років, а технічний знос - більше 80% [5].

У ситуації, коли показники у виробничому сегменті всередині України невисокі, порятунком для вітчизняного покупця став імпорт. При цьому вже не перший рік всі рибні місця на українському ринку займає саме закордонна продукція. Зараз національний рибний ринок складається з 85 % сумнівної якості імпортової рибної продукції і лише 15 % вітчизняної [5].

Аналізуючи динаміку імпорту риби за останні роки чітко простежується збільшення імпорту як відносно фізичного обсягу, так і цін. Таким чином,

український ринок риби та морепродуктів є значною мірою імпортозалежним. Основними країнами-імпортерами риби в Україну є Норвегія, В'єтнам, Ісландія; а рибної консервації – Росія, Естонія, Латвія [2].

На сьогоднішній день склалася ситуація, що погіршує стан українського ринку риби з наступних причин:

1. Україна втрачає у зв'язку з анексією Криму дві третини свого вилову риби. У 2013 році Україна виловила 216 тис. тонн риби. При цьому 82 тис. тонн було виловлено в Азово-Причорноморському басейні, з яких 52 тис. тонн – кримськими рибалками, що становить 65 % вилову риби в регіоні. Плюс 98 тис. тонн риби було виловлено чорноморським флотом у світовому океані, а це 100 % вилову в океанських водах. Якщо додати ці цифри, то на частку Криму виходить 150 тис. тонн, а це дві третини всього вилову.

2. Збільшується обсяг імпорту риби, що впливає з першої причини.

3. Подорожчання на внутрішньому ринку. Так як обсяг імпортного продукту збільшиться, виявиться високий рівень залежності від коливань іноземних валют. Сьогодні вже простежується збільшення цін виробників на рибні консерви (станом на 15 березня 2014 року в переробці та консервуванні риби, ракоподібних і молюсків продукція подорожчала на 2,9 %).

4. Нестабільність в країні вже на початку року помітна, про що свідчать дані з Держкомстату України відносно добування водних біоресурсів (різке зниження у січні-лютому в порівнянні з відповідним періодом 2013 року [9]).

Вказані причини безпосередньо впливають на діяльність рибпромислових підприємств і рибопереробну галузь в цілому. Для нівелювання впливу негативних тенденцій розвитку необхідно також розвивати інфраструктуру та логістичну систему доставки рибопродукції до споживача. Потрібно підвищувати економічну ефективність підприємств, як виробників, так і переробників, впроваджуючи сучасні технології і новітнє обладнання переробки, зберігання і транспортування продукції. Крім того, з огляду на відсутність в Україні власної сировинної бази деяких видів риби (зокрема скумбрії, палтуса, сьомги, оселедця та інших видів), її завжди будуть імпортувати у значних обсягах, які переважатимуть 50% загального обсягу. Потребують удосконалення і модернізації існуючі потужності по зберіганню риби та інших водних живих ресурсів. Через незадовільний стан холодильників, у яких зберігається рибопродукція, слід сприяти інвестуванню як вітчизняного, так й іноземного капіталу у будівництво нових [12].

У зв'язку з цим конкурентоспроможною буде продукція, яка окрім високих споживчих властивостей і відповідної якості буде представлена на ринку у зручному пакуванні і в широкому асортименті. Таким чином, потрібно нарощувати потужності з фасування та пакування рибопродукції. Крім того, необхідно підприємствам досягнути такого рівня цін, асортименту та якості продукції, який у максимально

повному обсязі буде задовольняти потреби кінцевого споживача.

Висновки. Україна багата природними ресурсами, достатніми для розведення риби. Водні ресурси, доступні для розвитку аквакультури, оцінюються в 1 млн. га, включаючи: водні резервуари – 800 тис. га, теплопоглинальні резервуари – 13,5 тис. га та інші категорії водойм – 6 тис. га [11].

Але сучасний ринок риби та морепродуктів в Україні представлений, головним чином, імпортною продукцією та, за прогнозами аналітиків, країна буде залишатися імпортозалежною державою ще значний час. Негативно на вітчизняну рибоконсервну галузь також буде впливати тіньова продукція – як вітчизняна, так і імпортна.

Слід зазначити, що покращення ситуації можливе за рахунок збільшення виробництва рибної продукції, формування та утримання племінної бази для вдосконалення якості об'єктів аквакультури; розширення сировинної та кормової бази рибного господарства; відновлення природних нерестовищ у рибогосподарських водоймах; стимулювання просування вітчизняної рибної продукції на внутрішній і зовнішній ринок за рахунок розширення асортименту та поліпшення якості.

Реалізація зазначених завдань допоможе вітчизняній рибопереробній промисловості перейти на новий рівень і сприятиме гармонійному розвитку країни, збереженню здоров'я нації, посиленню продовольчої безпеки та підвищенню рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Література

1. Закон України «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» від 06.02.2003 № 486-IV зі змінами і доповненнями від 05.09.2013. Режим доступу: <http://rada.gov.ua>
2. Ганжуренко І. В. Сучасний стан і розвиток рибпромислового під комплексу України та світу / І. В. Ганжуренко // Вісник Одеського національного університету. – № 18. Вип. 3/1. – 2013. – С. 72 – 78.
3. Горшунов М. С. Розробка технології виробництва пресервів та рибних консервів з використанням лактоферментованої сировини. Автореферат дис. ... к.т.н. : 05.18.04 – Технологія м'ясних, молочних та рибних продуктів. – Одеса – 2007. – 22 с.
4. Загороднюк О. В. Перспективи розвитку вітчизняного ринку риби / О. В. Загороднюк // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – №1. – 2011. – С. 18 – 25.
5. Загороднюк О. В. Формування та розвиток ринку риби і рибної продукції України. Автореферат дис. к.е.н. : 08.00.03 – Економіка і управління національним господарством. – Одеса – 2012. – 24 с.
6. Захарчук Я. В. Економічний аналіз діяльності рибного господарства України / Я. В. Захарчук., К. С. Бебешко // Вісник Дніпропетровського університету. - № 2. – 2012. – С. 68 –74.
7. Курганська О. С. В. Сучасний стан, перспективи, проблеми та напрями реформування рибного господарства в Україні / О. С. Курганська, О. В. Клименко // Актуальні проблеми економіки та управління. – № 3. – 2012. – С. 48 – 54.
8. Маркова Є. Ю. Організаційно-економічні засади підвищення конкурентоспроможності підприємств рибогосподарського комплексу. / Є. Ю. Маркова. - [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/27_NNM_2011/Economics/15_93360.doc.htm.
9. Смольникова А. В. Рыбное место. Обзор рынка / А. В. Смольникова // Мир продуктов. - № 4 (63). – 2011. - С. 34 – 39.
10. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. <http://ukrstat.gov.ua>
11. Офіційний сайт державного агентства рибного господарства України. <http://darg.gov.ua>
12. Офіційний сайт Української рибопереробної компанії. <http://u-rk.com.ua>

УДК 338.24

Ткачук Г.О., канд. екон. наук, доцент
Одеська національна академія харчових технологій

ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ЗАГРОЗИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В статті виділено внутрішні та зовнішні загрози продовольчої безпеки. Запропоновано напрями забезпечення продовольчої безпеки.

Ключові слова: продовольча безпека, загрози безпеки, фінансова безпека

The internal and external threats of food safety are distinguished in the article. Directions of providing of food safety are offered.

Keywords: food safety, threats of safety, financial safety